

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Філії «Димерське лісове господарство»

ДП «Ліси України»

Андрій ПРОДАН

02 січня 2024 року

Права та обов'язки місцевих громад, органів місцевого самоврядування, зацікавлених сторін на доступ та використання лісових ресурсів на території Філії «Димерське лісове господарство» ДП «Ліси України»

Поняття «ліс» є одним з ключових в лісовому праві. Лісовий кодекс України (ст.1) визначає ліс як «тип природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище».

Щоб обмежити широке тлумачення цього поняття, відокремити його від окремих груп деревинно-чагарникової рослинності, міських насаджень, законодавець запровадив поняття «лісовий фонд». Стаття 4 ЛКУ визначає, що до лісового фонду належать лісові ділянки, в тому числі захисні насадження лінійного типу, площею не менше 0,1 га. До лісового фонду не відносяться зелені насадження в межах населених пунктів (парки, сади, сквери, бульвари тощо), які не віднесені у встановленому порядку до лісів; окремі дерева і групи дерев, чагарники на сільськогосподарським угіддях, присадибних, дачних і садових ділянках. Ліси України є її національним багатством і за своїм призначенням та місце розташуванням виконують переважно водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні, естетичні, виховні, інші функції та є джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах (ст.1 ЛКУ).

Лісові відносини в Україні регулюються Конституцією України, Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища", Лісовим Кодексом, іншими законодавчими актами України, а також прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами.

Лісові відносини, що виникають при використанні землі, надр, вод, а також відносини щодо охорони, використання й відтворення рослинного та тваринного світу, не врегульовані цим Кодексом, регулюються відповідними законодавчими актами (ст.4 ЛКУ).

Право користуватися природними об'єктами закріплено у ст.13 Конституції України, де чітко визначено, що «земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України є об'єктами права власності Українського народу». Від імені Українського народу права власника на ліси здійснюють органи

державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України.

Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону.

Право вільно перебувати в лісах визначено в ст.7 Лісового кодексу України «Ліси, які знаходяться в межах території України, є об'єктами права власності Українського народу. Ліси можуть перебувати в державній, комунальній та приватній власності» Слід зазначити, що надання у користування мисливських угідь жодним чином не впливає на право власності на ліс. Ліси залишаються у державній власності, тому громадяни мають право вільного доступу та перебування у лісі. Також громадяни мають право на використання лісових ресурсів для власного споживання.

Право громадян на використання лісових ресурсів визначено у ст. 66-73 Лісового кодексу України – «Громадяни мають право в лісах державної та комунальної власності, а також за згодою власника в лісах приватної власності вільно перебувати, безоплатно без видачі спеціального дозволу збирати для власного споживання дикорослі трав'яні рослини, квіти, ягоди, горіхи, гриби тощо, крім випадків передбачених цим Кодексом та іншими законодавчими актами України».

Місцеве населення має безперешкодний доступ до лісу з можливістю збирання грибів, ягід, трав для власних потреб, рекреації, випасання худоби.

Доступ може бути обмежений у випадку стихійного лиха, пожежі чи інших випадках передбачених законодавством. Місцеві громади також мають можливість оскаржувати дії підприємства, якщо воно зачіпає їх права.

Також ст.66 визначає умови користування лісовими ресурсами, де зазначено, що «Громадянин під час здійснення загального використання лісових ресурсів зобов'язані виконувати вимоги пожежної безпеки в лісах, користування лісовими ресурсами, зазначеними у частині першій цієї статті, способами і в обсягах, що не завдають шкоди відтворенню цих ресурсів, не погіршують санітарного стану лісів».

Певні обмеження перебування у лісі можуть бути обумовлені вимогами пожежної безпеки, зокрема у пожежонебезпечний період.

Використання лісових ресурсів

Табл. 1

Види використання	Загальне	Спеціальне
1	2	3
Вид лісових ресурсів, що використовується	Право вільно перебувати та збирати дикорослі трав'яні рослини, квіти, ягоди, горіхи, гриби тощо, крім випадків, передбачених цим Кодексом та іншими	Деревина, що заготовлюється в порядку рубок головного користування; другорядні лісові матеріали (живиця, пні, луб та кора, деревна зелень, деревні соки); побічні лісові користування (заготівля сіна, випасання худоби, розміщення пасік, заготівля дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин, збирання лісової підстилки, заготівля очерету); використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-

(ліміти)	збору встановлюються органами виконавчої влади за поданням Центрального міжрегіонального УЛМГ і погодженням із територіальними органами «Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України»	користування – затверджена в установленому порядку розрахункова лісосіка. Ліміт заготівлі другорядних лісових матеріалів та побічних лісових користувань встановлюється органами виконавчої влади за поданням Центрального міжрегіонального УЛМГ і погодженням із територіальними органами «Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України»
Дозвіл	Без видачі спеціального дозволу	За спеціальним дозволом (лісорубний квиток, лісовий квиток). Форми спеціальних дозволів і порядок їх видачі затверджуються Кабінетом Міністрів України.
Де здійснюється	У лісах державної та комунальної власності, а також за згодою власника в лісах приватної власності	На лісових ділянках, які виділяються для цієї мети
Плата	Безоплатно	Платно, крім розміщення пасік. Порядок справляння збору встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Загальне використання лісових ресурсів регламентується статтею 66 глави 13 Лісового Кодексу України. Громадяни (включно й місцеве населення) мають право в лісах державної та комунальної власності, а також за згодою власника в лісах приватної власності вільно перебувати, безоплатно без видачі спеціального дозволу збирати для власного споживання дикорослі трав'яні рослини, квіти, ягоди, горіхи, гриби тощо, крім випадків, передбачених Лісовим Кодексом та іншими законодавчими актами України. Обмеженнями здійснення такого виду використання лісових ресурсів є:

- форма власності на ліси (у лісах приватної власності загальне використання, як і перебування, можна здійснювати лише за згодою власника);
- природоохоронне законодавство (заборона на перебування на лісових ділянках, зарахованих до певних категорій природно-заповідного фонду; заборона збирання видів, занесених до Червоної Книги України та Конвенцій, підписаних Україною);
- обмеження на перебування в лісі в певні періоди (наприклад, у пожежонебезпечний період у хвойних лісах);
- максимальні норми лісових ресурсів, що можуть безоплатно збиратися однією людиною впродовж одного дня без виснаження цих ресурсів, встановлюються органами виконавчої влади за поданням Центрального міжрегіонального УЛМГ і погодженням із територіальними органами «Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України».

Обмеження на перебування можна поділити на дві групи відповідно до їх причин:

- ✓ від повної заборони на лісових ділянках, зарахованих до певних категорій ПЗФ, а також пов'язаних із безпекою держави (наприклад, на військових полігонах на території лісового фонду) до тимчасової заборони в певні періоди року, як, наприклад, перебування в хвойних лісах в пожежонебезпечний період.
- ✓ пов'язане із формою власності та протизаконним діям тимчасових лісокористувачів. Зокрема, для перебування в лісах приватної форми власності необхідна згода власника лісової ділянки (стаття 66 Лісового кодексу). Досить поширена в наш час заборона на перебування в лісах, наданих у тимчасове довгострокове користування постійними лісокористувачами державної або комунальної форм власності, суперечить статті 20 Лісового кодексу України «Права та обов'язки тимчасових лісокористувачів на умовах довгострокового користування», в якій вказано, що тимчасові лісокористувачі на умовах довгострокового користування зобов'язані, серед іншого, дотримуватися встановленого законодавством режиму використання земель і не порушувати прав інших лісокористувачів.

На відміну від загального використання лісових ресурсів, спеціальне використання регламентується кількома законодавчо-нормативними документами. Основним документом, що регулює спеціальне використання, є Лісовий Кодекс (статті 67–78 глави 13). Виконання цих статей регламентується низкою підзаконних актів, затверджених постановами Кабінету Міністрів України, та наказами Державного агентства лісових ресурсів України та інших міністерств і відомств:

- ❖ Порядок спеціального використання лісових ресурсів. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 761;
- ❖ Порядок видачі спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 761;
- ❖ Правила рубок головного користування. Затверджено Наказом Державного комітету лісового господарства України від 23 грудня 2009 р. № 364;
- ❖ Правила рубок головного користування в Карпатах. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2008 р. № 929; Розділ 4.
- ❖ Порядок заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1996 р. № 449;

У порядку спеціального використання лісових ресурсів можуть здійснюватися такі види використання:

- ✓ заготівля деревини в порядку рубок головного користування;
- ✓ заготівля другорядних лісових матеріалів;
- ✓ побічні лісові користування;

- ✓ використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей, потреб мисливського господарства, проведення науково-дослідних робіт.

Спеціальне використання лісових ресурсів, крім розміщення пасік, є платним. Плата здійснюється за встановленими Кабінетом Міністрів України таксами на деревину лісових порід, що відпускаються на пні, і на живицю, або у вигляді орендної плати. Розмір плати за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду встановлюється виходячи з лімітів їх використання на лісову продукцію та послуги з урахуванням якості і доступності.

Права місцевих мешканців і малого бізнесу на спеціальне використання лісових ресурсів реалізується через низку нормативних документів. Доступ до лісових ресурсів місцевого значення (другорядні лісові матеріали, побічні лісові користування) є простішим у порівнянні із лісовими ресурсами державного значення (деревина, живиця) і вимагає лише наявності лісового квитка, який видається постійним лісокористувачем (державним лісогосподарським підприємством) на підставі поданої заявки на використання лісових ресурсів, листа – клопотання на ім'я начальника обласного управління лісового та мисливського господарства та копії свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності (для малого бізнесу).

Побічне користування лісом - це спеціальне використання лісових ресурсів при здійсненні побічних користувань та заготівлі лісових матеріалів.

До побічних лісових користувань належать: заготівля дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин, розміщення пасік, заготівля сіна, випасання худоби.

До другорядних лісових матеріалів відноситься: заготівля живиці, пнів, лубу та кори, деревної зелені та деревних соків.

Проведення промислової діяльності по заготівлі дикорослих грибів, ягід та лікарської сировини в лісах України лісогосподарськими підприємствами, приватними компаніями дозволяється тільки за умови виписки єдиного дозвільного документу — лісового квитка. Промислова заготівля будь-яких лісових ресурсів, в тому числі і другорядних (березовий сік, дикорослі гриби, ягоди, горіхи, лікарська сировина) проводиться лише за наявності лісового квитка, і тільки в межах відведених лісових ділянок.

Лісовий квиток виписується лісогосподарським підприємством, на території якого проводиться заготівля другорядних лісових ресурсів, після сплати заготівельником нормативного збору до місцевого бюджету та на рахунок державного підприємства.

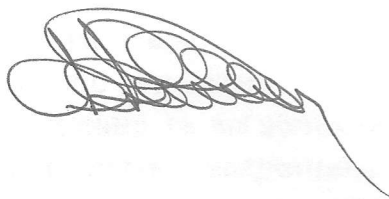
Лісове господарство займає важливу роль у забезпеченні добробуту місцевого лісозалежного населення. Ліс, насамперед, дуже важливий як природний об'єкт, який потрібно охороняти. Одночасно він є джерелом отримання деревини для господарських потреб, дров, місцем відпочинку і збирання грибів, ягід, лікарських рослин.

При виявленні спорів щодо питань статутного або звичаєвого права, застосовного законодавства, які можуть бути своєчасно врегульовані без судового розгляду, підприємство буде намагатися вирішувати шляхом залучення зацікавлених сторін чиї інтереси зачеплено.

Підприємство має механізм розгляду скарг і надання справедливої компенсації місцевим громадам та окремим особам стосовно впливів господарської діяльності підприємства. Це положення можна знайти на сайті підприємства за посиланням dymerske.lg@e-forest.gov.ua.

При виникненні на території спорів значних розмірів, значної тривалості або такі, що охоплюють значну кількість інтересів підприємством припиняється господарська діяльність на території де виявлені такі спори до моменту їх вирішення.

Головний лісничий

Михайло ЛІНКЕВИЧ